

krivično lice. Žal joj je bilo, da to mora sama sebi valovati, i bolilo ju je, da se je tako vkanila u čoviku, ki joj je stal tako blizu k srcu. Vidila je očito, da tu bol mora podnest, ako ne kani dospiti u nesriću, iz ke već ne bi mogla izajti. Ar srična ona s nje tako dibokimi ćutenji i tako visokim ćudorednim mišljenjem ne bi mogla biti uz jednoga človika, ki je prema vsemu zvišenomu i čistomu mlačan, i pozna samo kratko durajuće, kod prilike se zbudjajuće strasti, prez stalne ljubavi. To je spoznala ono jutro, kad se je trudna od tanca i izmučena od teških neugodnih misli dala na počivak.

*

Presenetil se je Berger, kad je sledeći put našal Maricu veselu, kako ju je malokrat prije vidil. Načinjala je šalu s Agnjicom i Müllerom, da su se obadva morali od srca smijati. A on je misli, da će ju najti punu tuđe i zdvojnosti. Kako da to razumi? I tako lipa mu se je učinila u nje radosti, da mu se je prikazala poželjnija, nego markada prije.

Predložil je, pokidob je bil ravno lip dan, a vani u Prateru je bila neka velika mesopustna svečanost, da bi se odvezli tamo ter si to pogledali. Agnjica je i opet nek s turobnim pogledom nje sprohajala, kad su se spravljali, da projdu. I Maricu, ka nij kanila pojti, je nagovarala, neka nek ide, ar ča će kod nje? Kod nje je tužno, a vani se ljudi veselu i zabavljaju, i onde da je

mesto jednoj tako veseloj divojki, kot je ta dan bila Marica. Konačno se je Marica dala nagovoriti i se s obadvimi muškimi sela u tramvaj ter se odvezla u Prater.

Kad je veselo brbljala s Müllerom, zapita ju Berger, kako to, da je danas tako vesela. Ona mu odgovori smišec se:

„Kad sam dobre mesopustne volje. Pak kada se vozim u Prater, onda i moram biti vesela, ar jur najper znam, da ćemo zajti med same vesele ljude. Ča bi se znaanda vam bolje vidilo, kad bi bila turobna, ili bi se znaanda još i plakala?“

„Oh, Bog, oslobodi! Ovako veseli mi se mnogo bolje dopadate, nego li ozbiljni i turobni“, reče takaj veselje kažuć Berger.

„Čini se, da vi uopće nimate rado ozbiljne ljude i ozbiljne posle“, veli užpotljivo Marica.

„Ča vam je, da mi vsenek govor zavraćate?“ pita zlovoljno Berger.

„Ča će mi biti? Vesela sam, kot su i drugi. Nekate načinjati tako škuro lice. No nemer je blizu pomoć. Vreda ćemo dojti u Prater, pak onde ćedu vaše oči jur najt lipih, modernih divičic, na kih ćete imati dopadanje i ke ćedu vam srce razveselit“, podbadajuć ga reče Marica, pak mu se vrago-ljasto nasmije.

Prispili su u Prater. Čim su dospili tamo, zaglećali su veliku množinu ljudstva, kako se dohajajuć od svih stran riva u Prater. Vidili su s kiticami nakinčene krasne moderne kalese i automo-

bile, u kih su sidila gospoda i gospe u prelipih pratežih. Gjunge i drago kamenje se je rasikovalo s vratov bogatih gospov na mutnom suncu. Na obadvi strane široke ceste rivala se je množina ljudstva u jednom i drugom smiru, kot nabuh-tena reka, ka si išće mesta, kamo da se razlije. Uz stabla i stupe za električne lampuše sidili su prosjaki; najveć bojni invalidi, kažuć svoje ostanke od granatov odkinutih nog ili skućenih ruk, a žezne i drivene proteze ležale su mrtvo uza nje, kot da su im i ti kotrigi, ki im nadomeščaju njihove u bojnom polju zgubljene prave, ponovič otkinuti u borbi za vsakidanji kruh. Dalje na nuglu, kade se križaju dvi ceste, stoji za jednimi malimi, umazanimi kolci jedna stara žena, vsa razvlasana i prodavaa cukriće za malu i odrašćenu ducu. Malo gdo joj ča kupi. Preveć je umazana. Nek ko ter ko malo dite vluče svoju odgojiteljicu k njoj, viděć šare cukriće. Kad nigdo tu mraznu prodavačicu s licem, ko sigurno kaže neurednu mursku prošlost, ne gleda, obrne se ona za stablo, uza ko stoji, pak pohlepno potegne iz flašice žganoga, ku nosi u žepu . . .

Mnogobrojna kina su jur rasvićena žarkim svítlom mnogih lampušev, pod kimi stoju pozivači ter premuknutim glasom pozivaju, neka si dojdu mimoidući pogledati najvećega razbojnika svíta ili tako ča spodobno. Od okretaljkov dohaja krešćeći glas muzičkih aparatov, ki su svojom bukom (larmom) človiku parali uši. Vsagdir je vse puno

ljudih. Prošli su mimo jedne veće lope, pred kom je izvikivač vikal, da se u njoj more pogledati vse strahote pakla, kamo da otrpimi ljude pozoj s velikom grivom i črljenimi očima, ki je za sobom vlukal prosta drivena kolca. Berger pozove Maricu, da si idu to pogledati.

„Ča si kanite pojť pogledati, kako će vam biti u paklu, kad tamo dojdete?“ nasmije se Marica.

Malo dalje opet jedna lopa i u njoj se moreš voziti na električnom automobilu, nešto dalje jedan viče, kako je naučil — da oprostite — buhe tancati, i tako se redu jedna lopa uz drugu, a vsaka je samo zato, da se u njoj ljudi zabavljaju. Je li se pak zaista zabavljaju, ili se morebit raserdu na bedavošćum te zabave, to posednika nij briga, glavno da on ima svoju ulazninu. Pred vsakom lopom stoji ljudi, a nekoilko mladićev, izgledaju kot mesari, spravili su se uko jednoga „deđa“, koga za par grošev smidu zapunjiti, pak onda jedne ure pokažu, kako su oni jaki.

Na drugu stran ulice stoji krčma, iz ke se čuje muzika. Pred vratih u tu krčmu stoji u grupah mnogo junakov i divojak, od kih su jedne po varošku a druge po selsku opravne.

Iduć mimo njih, čuli su, da se razgovaraju po hrvatsku.

„Pogledite vaše Hrvatice!“ reće za nemar metajuć Müller Marici. Marica se ogleđa i opazi med drugimi već od vidjenja poznatih divojak. Bilo ih

je ovde iz Pajngerta i Rasporaka, Cogerštofa i Stikaprona i iz drugih hrvatskih sel.

„No pak ča je u tomu?“ pita presenečeno Marica.

„Kako se blezgeću te hrvatske guske!“ veli ušpotljivo Berger s pogledom, ki je kazal strastnu mržnju.

„Vi ste pozabili, moji gospodini, da sam i ja Hrvatica! Mislila sam, da sam u društvu inteligentnih i udvornih ljudi. Oprostite mi, da vas ostavljam; vidim med timi, vam mrskimi Hrvaticami, nekoliko poznatih, pak bi se rada s njimi pozdraviti!“ reče trpko Marica i se okrene od njih.

„Mi ćemo vas čekati onde najper kod orijaškoga kola“, vikne za njom Berger.

„Ne će biti potribno, ar ne znam, kako dugo će mi se dopadati, da se razgovaram s brojimi domorodkama“, mu se nasmiši najzad Marica ter projde dalje k jatu njoj poznatih Rasporancev.

Zašla je s nekimi poznankami u krčmu, kade su u velikoj dvorani tanicali. Marica je neko vrime bila onde, ali je bila preveć neugodno dotaknuta od za nemar metanja, ko je danas čula, pak je vreda prošla odanle. Odvezla se je domom. Za danas joj je prošla vsa volja, da se s kim razgovara. Dojduć domom spomenula se je, da mora odgovoriti na pismo majke, ter se sede pak napiše domom pismo. Javi roditeljem, da joj dobro ide; s mestom da je još uvek zadovoljna i da ne će s

njega projti. Napisala je, da bi jur rado vidila oca, majku i brata, ter da bi rado bila uza nje. Domom da će dojti stoper k kiritofu.

Bila bi rado pisala i to, kako joj se je zamirilo u varošu, i da bi se najradje spakovala ter se sela na železnicu, da se odveze domom; ali to nij htila valovati, ar si je bila sama željila pojti u varoš. Nemer će još moć zdurati ovih nekoliko tajedan med ovim lažnim dobrostanjem, ovimi nestalnim ljudi i ovim tužnim žitkom med tvrdini stenami, meda ke svitlost sunca nek retko zabludi.

Jedno je znala sada sigurno. S Bergerom ne more već nikako stupiti u nikakovu ozbiljnu vezu. Razlike njihove su prevelike. On, varošan, razumi se ugodno zabavljati, zimlje veru i čudorednost s lahke ruke, a danas je skusila, da mrzi Hrvate. Ne će li on i nju mrziti? Sada, dokle ju još ne pozna zizma zvana i znutra, more biti da mu se čini poželjna. Ali na kako dugo? Pak ne će li mu onda dojti na pamet, da je i ona jedna od onih Hrvatic, od kih je govoril s takovom mržnjom?

Marica, kot ni najveći del divojak, nij se do saća nikada bavila u mislih s tim, da je Hrvatica, i kakove mogućnosti more ta činjenica uzrokovati. Kadgod je u Beču čula govoreti hrvatski, čutila se je kot od kakove čarobne moći prenešena u rje domovinu, domaće hrvatsko selo; znala je, da ju najveć zanima govor od domovine i Hrvatov, ali ča su to Hrvati i hrvatstvo, toga ona nij premislila.

Danas je spoznala, da je hrvatski jezik i hrvatski karakter naših divičić bil dvim muškim, ki su Bečani i Nijmci, trn u oku, da su od njih govorili s mržnjom. Ča su Hrvati čemerniji ljudi nego Nijmci? Ne, to nij istira! Ali onda i nju gledaju za čemerniju, nego li mar ku žensku, ka samo to jedno ima, da je Nimica. Ča to veže ove ljude skupa međ sobom, a otudjuje od Hrvatov? To je narodni duh s kim su oni napunjeni. A ako su oni tako puni narodnoga nimškoga duha, da ljubuju vse ča je nimško, a za nemar meću ča je hrvatsko, ča nij naša dužnost, da se i mi, ki smo Hrvati, složimo u jedno, da i nas veže međ nami pravi hrvatski duh?

Ove misli su za Maricu bilo čisto nove, i čudila se je, kako je došla do njih. Današnje pripetjenje ju je napejalo na nje. I spoznala je ono, ča je teta rekla, da ne razumi: zač Müller ne drži nje za jednako vridne kot njegove Bečane.

U takovih mislih je išla još i dalje. Spomenula se je, da ju je Marko Juranić prosil za ženu. On je bil i Hrvat i dobar kršćan. Nij med njimi nikakove razlike u mišljenju, u pogledu na svijet. Jednako znadu i molit i delat i se veselit. Nek on-čela, ako dva človičke vežu jednaka čudoredna načela (principi), da im je u tom pogledu dušno spoznanje potpuno mirno i čisto, i ako još i u narodnom pogledu šetuju za istimi cilji, da žena muža potpira u njegovom trsenju za dobrobiće svoje i svojega naroda, a muž ženu potpira pri

odgajanju dice u njihovom skupnom materinskom jeziku i veri precevev, onda je mogućća neograničena srića u hižnom stališu.

Marici je nastajalo pri ovih mislih vruće uko srca. Da, a u čemu ne bi bil Marko jednak Bergeru? U tomu, da ju ne zna zabavljati? No zapravo se ona od njega niti nij dala zabavljati, ar je sama uvek skrbila, da ne dojde rič do ozbiljnoga govora od ljubavi, od skupnoga žitka, i svojim mučanjem ga postavljala pred sumnju, je li joj je ugodno njega posluhnuti. Da, on je pazil na nje čutenja, na nje mišljenje; a u strahu, da ju s kom ričom, ka joj se morebit ne bi dopadala, ne bi odbil od sebe, nij mogal slobodno razvezati svoj jezik, da bi bila vidila, koliko duha i mislih je u njegovoj, ako i nek seljačkoj glavi.

Tako je Marica nahajala u Marku vse već mogućnosti, da bude s njim srićna.

Pogledala je kroz oblok na ulicu, ka je imala neprijateljisko, škuro, zimsko lice. Električne svijećale od sajov počrnijene, mrske hladne zidi, da je Maricu stresla zima; a ugodno joj nastalo pri duši, kad je premislila, kako sada otac i majka doma sidu kod stola po večeri ter si ili ča štiju, ili pak je ki sused kod njih, ter se razgovaraju. Oh kako rado bi bila saca uza nje, uz ona tepla srca, ka ju ljubuju.

*